

Els reptes contextuais de la història de les dones a l'Edat Mitjana

Autoria: Marta Morant Pérez

Títol: *Les dones a la Gandia baixmedieval*

Editorial: CEIC Alfons el Vell, Gandia, 2024
214 pàgines

La història de les dones i la història local presenten actualment consideracions gairebé contraposades. Mentre que la primera gaudeix, afortunadament, d'un creixent suport social, institucional i acadèmic, la segona, malauradament, s'encamina cap al menyspreu generalitzat, relegada a un segon pla, on la reproducció de tòpics garanteix la creació d'objectes turístics més rendibles que els estudis que donen veu a relats silenciats. En aquest marc, la recerca presentada per Marta Morant a *Les dones a la Gandia baixmedieval* és encomiable des de la perspectiva de gènere i en el seu ambiciós objectiu: abordar la situació socioeconòmica de les dones de la Safor durant el període comprés entre els anys 1385-1474. Ara bé, en un marc historiogràfic més ampli l'obra resulta bàsica, havent-hi el lector de prendre consciència que té al davant seu un estudi d'iniciació a la investigació.

El llibre de Morant s'estructura en tres capítols temàtics, prèviament contextualitzats metodològicament i territorial. Detenint-nos en el primer nivell, titulat "Aprenent a fer la història", l'autora revela com setanta-tres protocols notariais són la principal font documental sobre la qual s'elaborarà una línia argumental de caràcter qualitatiu, en la

qual identifica més de 2500 referències sobre dones. A continuació, dedica sols divuit línies a l'estat de la qüestió historiogràfica de les dones a la península Ibèrica. L'observatori de la recerca, Gandia, està menys desenvolupat del que seria desitjable en la següent secció "La Safor, territori medieval", el contingut de la qual resulta insuficient, especialment perquè no hi ha un marc cronològic de referència propi, que bé podia ser, com a mínim, el senyorial. Cert és que inclou dates com el pas a la condició senyorial en 1323 i l'arribada d'Alfons el Vell i Alfons el Jove, esmentant de passada i sense concretar Joan de Navarra i Carles de Viana, amb un comentari addicional sobre com la vila, amb aquests dos darrers, queda "òrfena de la cort ducal". Aquestes qüestions no són greus si es compara amb un fet: no menciona Joana Enríquez, reina consort de la Corona d'Aragó (1458-1468) i duquesa titular de Gandia entre 1461 i 1468. Aquesta absència sorprèn. També la dependència dels tòpics locals: "cèlebres Borja" que compren la vila "i de forma astuta la salvaran" "de la mà de les estratègies econòmiques d'una dona: María Enríquez", tots a la pàgina 37. Aquests tòpics haurien estat superats amb la consulta de la prolífera producció científica que ha estat, inexplicablement, desatesa, d'autors com ara Jaume Castillo, Verònica Zaragoza, José Luis Zapata, Diana Pélaz, Frederic Aparisi i Lledó Ruiz. Aquestes mancances afecten la solidesa de l'obra perquè impedeixen a Morant inserir les dones com a subjectes d'estudi en un marc precís de dinàmiques polítiques i socioeconòmiques canviants de la Gandia baixmedieval, de les quals elles no foren un col·lectiu aliè.

Per altra part, Marta Morant ha treballat bé les dades sobre la història de les dones, fet que li ha permès escriure el cor de l'obra, conformada, com hem dit abans, per tres capítols. El primer, dedicat a "Ser dona a la Gandia baixmedieval", en el qual l'autora visibilitza la diversitat de dones existents, la seua pluralitat socioeconòmica i l'impacte que tenia sobre elles la seua identitat religiosa (cristiana, musulmana o jueva). Tres comunitats en convivència segregada en què les fèmnes compartien sabers, tal com demostra, i entre les quals existien casos d'especial vulnerabilitat com eren prostitutes i esclaves, que documenta a la capital de la Safor. A més, mostra com totes elles suporten constructes normatius, socials i literaris de l'època en funció de la confessió espiritual. Al segon capítol, dedicat al model familiar, l'autora radiografia de forma excel·lent el procés experimentat per la dona gandiense en el seu rol de garant de la reproducció del llinatge a través d'una institució ben regulada: el matrimoni. D'aquest

detalla el règim dotal i el de germania, l'escreix i l'aixovar, però també qüestions més complexes com la superació de l'impacte de la viduïtat i les oportunitats de les segones núpcies. I amb la mateixa bona capacitat d'anàlisi, Morant aborda al tercer capítol les activitats laborals i la participació en el mercat de crèdit, demostrant com les gandienques eren imprescindibles en la creació i sosteniment del patrimoni familiar. Un aspecte aquest darrer en el qual insisteix en unes conclusions breus. En definitiva, el llibre de Marta Morant, tot i les limitacions contextuais, té el potencial d'haver extret i sintetitzat dades que contribuiran en un futur a conèixer amb major perspectiva històrica la situació de les dones a la capital de la Safor.

Sandra Bernabeu Borja